

Rhododendron periclymenoides

Osmo Jussila

(Michx.) Shinnery
Pinxterbloom Azalea, Honeysuckle Azalea

alasuku *Pentanthera*
sektio *Pentanthera*
alasektio *Pentanthera*

Synonyymit

Anthodendron nudiflorum Rchb., *Azalea fulva* Michx., *Azalea fulva* Michx. ex Lam., *Azalea lutea* L., *Azalea nudiflora* L.m, *Azalea periclymena* Pers., *Azalea periclymenoides* Michx, *Azalea rubra* Weston, *Rhododendron nudiflorum* Torr.

Helluntaiatsalea

Kesävihanta 5 m korkea pystykasvuinen pensas. Viljelyssä laji on selvästi matalampi, usein vain parimetrisen pensas. Versot ohuita ja harvanukkaisia. Lehdet vuorottain, 3–11 cm × 1,3–3 cm pituiset, kaupoikeat, lehden reunat ripsikarvaiset. Lehdet kasvavat ryppäinä versojen kärjissä. Yläpinnaltaan kirkkaan vihreät lehdet ovat molemmin puolin yleensä nukkaiset. Lehtien syysväri keltainen.

Ruskeat kukintosilmut ovat yleensä karvattomia. Avoimessa kukinnossa 6–15 kukkaa, jotka puhkeavat ennen tai samanaikaisesti lehtien kanssa. Teriö on suppilomainen, pitkä- ja ahdastorvinen. Kukissa 5 terälehteä, jotka ovat 2–4 cm pituiset, heteet (5 kpl) lähes kolme kertaa teriötä pidemmät. Kukan väri on violetinpunainen tai voimakas vaaleanpunainen ja valkoinen. Kukkaperissä ja emissä nystykarvoja. Kukissa on mieto tuoksu.

Kotimaa

Pohjois-Amerikka, Yhdysvaltain Georgiasta etelässä Ohioon lännessä ja Vermontiin pohjoisessa meren pinnan tasolta aina 1150 mmpy korkeudelle Appalakkien vuoristossa. Viihtyy vesistöjen ja soiden ja metsien reunoilla yleensä kosteahkoilla kasvupaikoilla, mutta sietää myös kuivempia alustoja.

Kestävyys

Englanti H6-8 (Cox)
Saksa Winterhart (kestävä)
USA: ARS:n pakkasenkestävyysarvio -26 °C
Suomi: I-II

Historiaa

Helluntaiatsalean suomalainen nimi on johdettu lajin luontaisen kasvupaikkeen pohjoisosissa käytetystä Pinxterbloom Azalea-nimestä. Pinxter tulee hollannin

R. periclymenoides atsalean kukintaa Rhodogardenissa 20.6.2012, alkuperä ARS 747/06, Chester County, Pennsylvania, USA. Kuva Kristian Theqvist.

kielen helluntaita tarkoittavasta sanasta ja nimi johtuu lajin kukinta-ajasta toukokuussa pohjoisilla kasvupaikoillaan. Etelässä laji kukkii toki paljon aikaisemmin, pikemminkin pääsiäisen aikaan. Tämä ihastuttava atsalea on yksi kestävimmistä Pohjois-Amerikan

Itseoppinut kasvitieteilijä John Bartram (1699–1777).

itäosien luonnonvaraisista atsalealajeista. Se on myös yksi varhaisimmista Eurooppaan tuoduista Pohjois-Amerikan atsaleoista.

John Bartram (1699–1777) amerikkalainen itseopinut kasvitieteilijä, jonka **Carl von Linné** arvioi ”maailman suurimmaksi luonnontutkijaksi”, lähetti Eurooppaan matkoiltaan keräämiensä kasvien siemeniä ja avusti mm. **Pietari Kalmia** Pohjois-Amerikan tutkimusmatkan järjestelyissä 1748-1750.

John Bartram lähetti vuosittain siemeniä Englantiin mm. kveekari **Peter Collinsonille** ja vuosien 1725 ja 1730 välisenä aikana tämä levitti tiedeyhteisön kautta Plukenetin kuvauksen mukaista lajia ”*Cistus virginiana pericyclemeni flore ampliori et minus odorato*”. Linnén binomiset nimet odottivat tuolloin vielä julkaisuaan.

Lajin alkuperäinen kuvaus on kuitenkin kirjattu **André Michauxin** (1746–1802) nimiin. Teoksessa 'Flora-Boreali Americana' vuodelta 1803 ranskalainen luonnontutkija kuvasi lajin *Azalea periclymenoides*, joka myöhemmin siirrettiin sukuun *Rhododendron*, kuten kaikki muutkin atsaleat.

Rhododendron canescens, *R. periclymenoides*, *R. prinophyllum* ovat niin toistensa kaltaisia, ettei niiden erottaminen ole helppoa. Näistä kolmesta rusoatsalean (*R. prinophyllum*) luontainen levinneisyys on pohjoisin ulottuen Kanadan itäosiin. Kahden viimeksi mainitun lajin luontaiset kasvualueet menevät osittain päällekkäin, ja ne risteytyvät luonnossa. Rusoatsalean erottaa helluntaiatsaleasta lähinnä pitkien kukkaperien ja suhteessa lyhyemmän kukkatorven perusteella. Lisäksi rusoatsalean lehtien väri on himmeämpi kuin kahdella ensin mainitulla.

Vanhemmista suomalaisistakin julkaisuista voi löytää lajinimen *R. nudiflorum* kun tarkoitetaan helluntaiatsaleaa. Nimi juontunee lajin taipumuksesta kukkia ”paljaalla oksalla” eli ennen lehtien puhkeamista. Nimi oli kuitenkin jo julkaisuaikana 1824 käytössä

viitaten kelta-atsaleaan, joten se oli laiton.

Helluntaiatsaleaa on käytetty paljon varhaisissa risteytyksissä. Gent-atsaleoiden jalostus Belgiassa 1800-luvulla tuotti useita hienostuneita atsalealajikkeita, jotka kukkivat kuusaman kukkia muistuttavin ja usein tuoksuvin kukin. Belgiassa risteytettiin pääasiassa lajeja *R. periclymenoides*, *R. viscosum* ja *R. calendulaceum* Pohjois-Amerikasta sekä myöhemmin Kaukasus-vuoristosta tuotua kelta-atsaleaa (*R. luteum*). Gent-atsaleoista voit lukea lisää internetistä: <https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JARS/v38n3/v38n3-skiner.htm>

Lajin kasvatusta Etelä-Suomessa ei ole vaikeaa, jos sille on tarjota osittain siimeksinen mutta lämmin kasvupaikka ja kosteana pysyvä hapan kasvualusta. Seisovaa vettä se ei kuitenkaan varpaillaan siedä. Hidaskasvuinen pensas ei ole saavuttanut Kustavissa puolentoista metrin korkeutta kymmenessä vuodessa. Helluntaiatsalean pienet tuoksuvat kukat toukuussa eivät ehkä ole mikään tajuntaa räjäyttävä speaktaakkeli, mutta kyllä tämän helppohoitoisen ja elegantin atsalean soisin yleistyvän puutarhoissamme. Ei kaiken tarvitse olla suurta ja mahtavaa, pienikin voi olla kaunista.

Kirjallisuutta

Cox K, Rhododendrons & Azaleas - A Colour Guide 2005

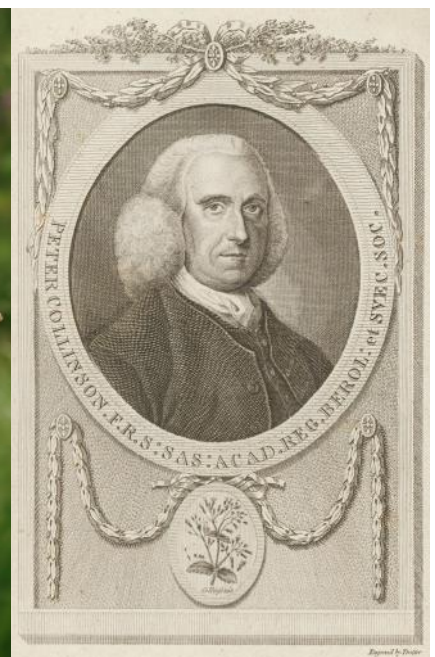
Cox P.A. & K, The Encyclopedia of Rhododendron Species 1997

Internet

https://www.rhododendron.org/descriptionS_new.asp?ID=221

[Rhododendron periclymenoides - helluntaiatsalea | Mustila](https://gobotany.nativeplanttrust.org/species/rhododendron/periclymenoides/)
<https://gobotany.nativeplanttrust.org/species/rhododendron/periclymenoides/>

<http://www.rhodyman.net/rhodyhis.html>

Vasemmalla: *R. periclymenoides* atsalean kukintaa Rhodogardenissa 14.6.2021, alkuperä ARS 409/05, Bragg, Länsi-Virginia, USA. Kuva Kristian Theqvist. **Oikealla:** kveekari Peter Collinson.